

Gróf Zichy János.

Mély sajnálattal kellett tudomásul vennünk, hogy gróf Zichy János vallás és közoktatásügyi miniszter állásáról lemondott. Sajnáljuk távozását, mert a gyógypedagógiai oktatásügy terén még sok tenni való van, olyan tennivaló, amely az ő ígérete alapján jogosan volt remélhető, hogy valóra fog válni s most mindenestre kérdéses, mennyi ideig fognak ezek a kérdések megoldatlanul maradni.

Midőn miniszteri állását elfoglalta, sokat vártunk tőle. Az előtte tisztelgő szaktanács és nagyobb küldöttség édes reménnyel távozott tőle, hallván azokat az elismerő szavakat, melyekkel a gyógypedagógusok működését illette s hallván azokat az ígéreteket, amiket úgy az egész oktatásügy fejlesztése, valamint az egyének jogos érdekeinek kielégítése tekintetében tett. S megnyugvással vártuk az ígérek beváltását.

A tanügyi férfiak fizetésrendezési mozgalma bennünket is sorompóba szállított. Mindenki előtt tudott az a szívélyes és barátságos fogadás, melyben a kongresszus küldöttségét részesítette, de nem felesleges talán emlékezetbe hozni azokat a szavakat, amiket ez alkalommal mondott s amelyek az ő egyéniségét legjobban jellemzik: „Én, mélyen tisztelt uraim, teljes tudatában vagyok azon missio fontosságának, amelyet önök teljesítenek, mint gyógypedagógusok. Tudom, hogy rendkívüli szolgálatokat tesznek a társadalomnak és az államnak. És éppen ezért ezt *méltányolni is akarom és méltányolni is fogom.*” Szavának állt.

Nemcsak akarta, hanem tényleg méltányolta is, mint a következők mutatták. Különösen két kiváló fontosságú intézkedés teszi nevét előttünk felejthetlenné. Az egyik a fizetésrendezés, a sokszor elodázott, mely alatta befejeztetett; az évente keserű csalódásokat okozó „*pénzügyi helyzet mostohasága*” ő előtte nem állhatott meg érvként. A tanügyi szükségletre kell pénznek lennie s találtak méltányos kéréseinek kielégítésére is megfelelő fedezetet. A másik a nyugdíjügy rendezése. Megnyugvás szállt sziveinkbe és bizalom. Láttuk és éreztük, hogy óhajaink megfelelő komoly mérlegelésben részesülnek s ha mindannyia nem is teljesül, ennek nem a jóakarát hiánya, hanem a körülmények az okai.

A történet írónak lesz a feladata, hogy számon vegye mindazokat az intézkedéseket, melyek a gyógypedagógiai oktatásügy

terén az ő minisztersége alatt történtek. Ez alkalommal mi csak annak a hálának és köszönetnek kívánunk kifejezést adni, melyet iránta mindnyájan érezünk és táplálunk és egyuttal annak a sajnálkozásnak, hogy a körülmények megakadályozták abban, hogy a programjába vett igen fontos tankötelezettségi törvényjavaslatot nem hozhatta a törvényhozás elé s így a mi szerencsétlen fogyatékosaink még ki tudja meddig lesznek kénytelenek az őket joggal megillető intézkedéseket nélkülözni.

Adja a jó ég, hogy utódjában ugyanolyan emberszerető, méltányos és tevékeny miniszterünk legyen.

Egy ismeretlen gyógypedagógus.¹⁾

Irta: Vértes O. József dr.

Ausztriában a XVII. században az egyház kezéből lassanként az állam kezébe ment át az oktatás. A nevelés a legmagasabb körökben is élénk érdeklődést keltett, minek ékes bizonyosága II. József császárnak Kaunitz-cal folytatott levelezése. Igaz, hogy az állam sem volt sokkal szabadelvűbb, mint az egyház. Mária Terézia nem is titkolta el e meggyőződését: „Die Schule ist, und bleibt allzeit eine Politikum“ s ezzel legjobban jellemzi kora nevelésügyét.

S ez a politikum az egyéniséget nem szívesen engedte ki-fejldni. A különböző szellemi tehetségekkel vajmi keveset törődtek s az átlagember típusa lebegett szemük előtt.

Az, aki az átlagtanuló típusa mellett még erősen kitart, de már a különböző tehetségeket mégis figyelembe veszi, az *Felbiger János* (1724—1788). 1774-ben hívták meg II. Frigyes engedélyével Poroszországból Bécsbe, hogy a népiskolát reformálja. *Ziegler*²⁾ jól mondja, hogy az iskolát a Felbiger-féle módszer mechanismusa egy mindent nivelláló forma és szabály spanyol csizmájába nyomorítja bele. S dacára a sagani módszer híres öt pontja: a betűs s a tabellás módszer, az együttlvasás s a tanítás és a katekizálás ellenére is érdekes kijelentéseket tesz a tanulók képességéről.

¹⁾ Mutatvány a Nagy László Emlékkönyvből.

²⁾ *Ziegler Theobald*: Geschichte der Pädagogik. 3. jav. kiad. Münch h 1909. 254. l.

Megkülönböztet jó, közepes és gyenge növendékeket s az utóbbiakat tárgyalván, átcsap a gyógypedagógia területére.

Felbigert mint gyógypedagógust eddig sem az általános pedagógia, sem pedig a gyógypedagógia nem ismeri. Első ízben ez a néhány sor akarja e téren való elméleti munkásságát megvilágítani. Mert, hogy a gyakorlatban miképpen történt gondoskodás a gyenge tehetségekéről, arról nincs adatunk. Mindenesetre érdekes, hogy a gyengeelméjűeket ugyancsak ebben az időben az orvostudomány is pártfogásába veszi. Mária Terézia és II. József gondoskodni kívánnak a gyengeelméjűekről. *Gerhard Van Swieten* udvari orvos javaslatára gondozóintézeteket akartak felállítani kretinek és hülyék számára. Működésükről: orvosi, pedagógiai ténykedésükről azonban semmit sem tudunk. Valószínűleg nem is szervezték ezeket az intézeteket.¹⁾

Felbiger különösen főművében ír részletesebben a gyenge-tehetségű tanulókról. Teljes címe e munkának: „*Methodenbuch für Lehrer der deutschen Schulen in den kaiserlich-königlichen Erbländern darin ausführlich gewiesen wird, wie die in der Schulordnung bestimmte Lehrart nicht allein überhaupt, sondern auch ins besondere, bei jedem Gegenstande, der zu lehren befohlen ist, soll beschaffen sein.*“ Első kiadás. Bécs, 1775. Frankfurt és Lipcse 1777.²⁾

Az *Allgemeine Schulordnung a Methodenbuch* szem előtt való tartásával készült. Felbiger új iskolaszervezete szerencsésen kezdett fejlődni.³⁾

A *Schulordnung* már kimondja 9. pontjában, hogy

„tanulók, kik egyforma tantárgyakat tanulnak, ha mindjárt különböző korúak és neműek is, egy osztályba valók; ezek képességük szerint továbbra is csoportosíthatók és pedig úgy, hogy a legjobbak, a közepesek és a rosszak együvé kerüljenek és minden ilyen fajtával módja szerint bánják tanítója“.

¹⁾ *Max Kirmsse*: Der Kretinismus in Salzburg und Gotthard Guggenmoss, der erste Schwachsinnigenpädagog. Eos. 1907. S. 194.

²⁾ E munkán kívül gyógypedagógiai szempontból felemlítendő:

1. *Eigenschaften, Wissenschaften und Bezeigen rechtschaffener Schulleute.* Sagan, 1768.

2. *Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen Kaiserl. Königl. Erbländern.* 1774.

3. *Kern des Methodenbuches.* Bécs, 1777.

³⁾ *K. Schmidt*: *Gesch. d. Päd.* 4. kiad. III. köt. Cöthen, 1883. 768. I.

A *Methodenbuch* második részének harmadik fejezetében (7. §.) már részletesebben ismerteti az egyes tanuló-típusokat:

„A derék tanító fontos tulajdonságai közé tartozik a türelem is. A gyermekek különböző képességei alkalmasak arra, hogy a tanító türelmét próbára tegyék. Ha némelyek valamely dolgot könnyen fognak föl, mások ugyan ezt csak jó későn, vagy egyáltalán nem tudják megérteni, úgy az utóbbiak szükségszerűen a türelmetlenség kísértésébe viszik. Ugyanez történik, ha egyesek kedvvel, mások kedvtelenül tanulnak, ha egyesek illedelmesek, figyelmesek és rendesek, mások pedig mindíg rendetlenek, nyugtalanok és szórakozottak; ha valamely dolgot százszor is ismételnék s a gyengefejük mégsem fogják föl; ha az ilyen szerencsétlen teremtés szülei a tanítómesterre hárdítanak minden bajt, mert gyermekeik nem merítenek annyi előnyt az oktatásból, mint a többiek.“¹⁾

A második rész IV. fejezete „A tanító bölcseségéről“ szól s két részre oszlik. Az elsőben tanácsokat ad Felbiger arra nézve, hogy mikép szoktassa a tanító tanítványait engedelmességre, hogyan szerzett magának tekintélyt. A második résznek a címe: „A tanító viselkedése különböző képességekkel, érzelmivilággal, magaviselettel rendelkező és különböző korú és nemű gyermekekkel szemben.“

A munkának ez a része végtelenül érdekes gyógypedagógiai szempontból. Comenius óta, ki a *Magna Didactia* III. IV. V. VI. IX. XII. XVIII. XXIX. fejezeteiben első ízben foglalja közre tüzetesen a gyengeelméjű gyermekek pedagógiájával, Felbiger veszi ismét szorosabban szemügyre ezeket a szerencsétlen abnormisokat. A mai modern gyógypedagógia, melyet a gyakorlat alapozott meg, talál majd ezekben a kijelentésekben kivetni valót is, de talál értékes megjegyzéseket is, melyek ma is megállják helyüket.

Felbiger — bizonyos tekintetben — kétségtelenül *Comenius* követője. A *Magna Didactica*-nak hatása egyes helyeken világosan felismerhető.

A *Felbiger* által 1774-ben kidolgozott *Allgemeine Schulordnung* normális-, fő- és triviális-iskolákat különböztet meg. Mind a három közös tulajdonsága, hogy német iskolák, nemzeti intézmények épúgy, mint *Comenius schola vernaculá*-ja.

¹⁾ *Johann Ignaz von Felbigers Methodenbuch*. Kiadta *Johann Panholzer*. Freiburg in Breisgrau. 1892. (Bibliothek der kath. Pädagogik.) Az idézetek is e kiadásra vonatkoznak. 251. l.

A „*Die wahre saganische Lehre*“ (Bécs, 1774.) c. művében s a *Schulordnung* fenebb idézett 9. pontjában *Felbiger* a tömegtanítás hívének mutatkozik be s e tekintetben is *Comenius* követője, ki a *Magna Didactica*-ban száll síkra az együttes tanítás érdekében.

A tömegtanítás azonban, mint *Felbiger* idézett műveiből látjuk, nem akadály a képességek különválasztásának. E csoportosítás szükségességét *Comenius* is érzi. *Felbiger* három csoportja helyett nála hatot látunk. 1. Vannak éleselméjűek, a tudás iránt vágyódók, művelhetők, kik a tanulmányokra kiválóan alkalmasak. 2. Mások éleselméjűek, de lassúk. 3. Vannak éleselméjűek és a tudás iránt vágyódók, de emellett makacsak. 4. Vannak engedelmesekek, tanulni kívánók, de lassúk és gyengetehetségűek. 5. Némelyek gyengetehetségűek s ezenfölül még lusták is. 6. S végül ismerünk gyengetehetségűeket, kik, rosszindulatúak is. *Felbiger* imígy szól:

„a) *Az emberek tehetség és érzelem szerinti különbségét Isten bölcsen rendelte el.* A gyermekek tehetségük és képességük, valamint érzelmivonzódásuk és vérmérsékletük szerint egymástól igen különböznek. A teremtő maga a különbségeket igen nagy bölcseséggel rendezte el és ezt felhasználja tervei elérésére és az összesség javára. Az iskolamesternek nem az a rendeltetése s nem képes arra, hogy ezeket a különbségeket megszüntesse, de kötelessége, hogy e különbségek után igazodjék s aszerint amint a tanulók így vagy amúgy teremtettek, akkép formálja át tanítását, hogy minden fajta képességű tanuló oktatásából hasznot meríthessen. Tehát itélnie és meggondolnia kell, hogy miképp bánják a tanulók egyes csoportjával, hogy az javukra válják. A fenti különbségeken kívül van még egy másik is, melyet némely esetben nem lehet figyelmen kívül hagyni. U. i. a gyermekek nemük, koruk, viseletük és külső körülményeik szerint egymástól igen különbözök.

b) *A tanulók képességeinek három főfajtája.*

A képességek tekintetében vannak tanulók, kik valamely dolgot végtelenül könnyen fognak fel, helyesen tartanak meg és jól tudnak alkalmazni is. Vannak más közepes ügyességűek, kiknek nagy fáradságot okoz valamit megtanulni. S végül mások a tanulásra teljesen ügyetleneknek látszanak; nem fognak fel semmit s hamar el is felejtik azt, amit a legnagyobb nehézséggel sajátítottak el, a megtanultnak nem ismerik hasznát és nem képesek arra, hogy

azt alkalmazzák vagy az iskolamester nyelvén szólva : nem tudják kiadni azt, amit velük elsajátítottak.“

A c) pont arról szól, hogy a tanító mikép bánják a jófejű tanulókkal.

„d) Amit közepes képességű tanulókkal kell tennünk.

Általában azt hiszik, hogy a közepes képességű tanulók azok, kiknek gyenge az emlékezetük és vagy igen nehezen tanulnak meg valamit vagy a megtanultat igen hamar felejtik el és így természetesen a megtanultra sem emlékeznek jól vissza, ha arra szükségük van. Az ilyen tanulókat különösen abban az irányban vizsgálja meg a tanító, hogy milyen az ítélőképességük. Ha azt látja, hogy a tanuló az előforduló dolgokról helyesen ítél, úgy biztosan következtethet arra, hogy ez az értékes lelkierő épségben van meg a növendékben. Az ilyen személyek képesek arra, hogy elegendő ismereteket szerezzenek, ha értelmes vezetésben van részük, ha szorgalmat fordítanak rájuk és gyakoribb ismétléseket nem vonnak meg tőlük. Ezeket a tanulókat emlékezeti dolgokkal nem szabad nagyon kínozni, ezzel minden kedvüket elvesztik s végül is kiderül, hogy a rájuk fordított fáradság nagyrészt hiábavaló volt. A katekizálás, nevezetesen a dolgoknak széttagolása és összevissza való kérdezgetése különösen arra való, hogy az effajta tanulókkal elsajátítsunk valamit.

De ha valamelyik tanulón az ítélőképesség nem mutatható ki különösképen, úgy a közepes képességűek közé máris besorozható, ha csak szellem (Witz) van benne. Szellem alatt értjük a léleknek azt a képességét, hogy a hasonlót hamar felismerje, mely két vagy több dologon észlelhető. Aki hasonlatokat gyorsan felfog és ebből könnyen megérti azt, amit ezzel megmagyarázni akartak, annak van esze, az eszes (witzig). Az ügyes tanítómester tehát fáradság nélkül meg tudja állapítani, hogy tanulóik közül kik az eszesek és kik nem; a dolgokat magyarázza meg hasonlatokkal, figyelje meg a tanulókat, hogy kik értik meg ezeket legjobban és leggyorsabban, ép ezek az eszesek. Ezeknek a főeknek érzékelhető képzetekkel kell segítségére jönnie, az igazságokat, melyekre tanítja őket, példákkal, képekkel és hasonlatokkal igyekezzék elsajátíttatni.

A közepes főeknek még egy fajtája van, ezeket azonban

tudatlan tanítók a régi mód szerint jóknak minősítik, t. i. azokat, kiknek jó az emlékezetük, de más lelki erőknél híjjával vannak, kiknek esze nehezen fog, kik szellem nélkül valók. Ezek a közepesek között bizonyára a legrosszabbak és az iskolamesternek minden művészetet és fáradságot fel kell használnia, hogy őket, amennyire lehetséges, gondolkodásra szoktassa és értelmüket gyakorolja. Ezek számára is legjobb módszer a katekizálás. A tanító előírás szerint használja és jól véssé elméjükbe, hogy azzal nem tesznek eleget, ha csupán sokat tartanak meg *emlékezetükben*, hanem csak azok tanultak meg valamit igazában, akik ezt meg is értik és alkalomadtán azt jól fel is tudják használni, amit tanultak.

e) Rossz tanulókról, azaz együgyűekről és ú. n. gyenge fejűekről.

Valamennyi tanuló között a legszánalomra méltóbbak az ú. n. hülyék vagy gyengeelméjűek (blödsinnige oder seichte Köpfe), kiknek emlékezete, ítélőképessége és szelleme egyaránt rossz. A legserényebb tanítónak az ilyen tanulókra fordított szorgalma és fáradsága keveset vagy semmit sem fog használni, mert a természet az ilyen főknél igen mostohán nyújtotta azt, amit a tanításnak alapul kell vennie. De a tanító ne higye azt, hogy sok gyermek annyira rossz; némelyek olyanoknak látszanak, mások — ha rossz akaratúak — gonoszságuk miatt színelik, hogy nem tanulhatnak. Ezért vizsgálja meg egynémely módon a növendékeket és tanulmányozza őket. Akiket a végrehajtott pontos vizsgálat után ilyeneknek talált, ne fossa meg azokat mégsem tanításától; igyekezzék velük a legszükségesebbet elsajátíttatni és kímélje meg őket a többitől. Különösen törekedjék arra, hogy szent hitünk alapigazságait mind emlékezetükbe, mind eszükbe véssé, semmit se hagyjon úgy, hogy meg ne kíséreljék. Idővel gyakran megértik azt, amit kezdetben fel nem fogtak. Üdítse fel őket mindenféle módon és különösen ha más gyermekekkel a legszükségesebb és legnélkülözhetlenebb dolgokról beszél, szoktassa őket figyelemre. Az idő és az elengedhetetlen gyakorlat igen gyakran a legbutább főket is megjavította. De az ilyen fajta tanulókat ne verjük, ne szidjuk, ezek nem azok az eszközök, melyek a természetes butaságot megszüntetik; inkább elveszik a

tanulási kedvet és az ilyen tehetségtelen tanulókat mégcsak jobban lesújtják. De ha a megejtett vizsgálat kiderítené, hogy a tanulók makacsságból, lustaságból vagy rosszaságból haszontalan módon nem akarnak tanulni s csak tetetik magukat, mintha semmit se tudnának felfogni és megtartani, akkor a fegyelemnek és komolyságnak meg kell hajlítani nyakasságokat (steifen Sinn); ebben az esetben még a vesszőt is szabad használni, hogy lustaságukat megbüntessük.“

„g) *Hogyan kell félényekkel és hülyékkel (Blöden) bánni.*

Félény és bátortalan lelkeket könnyű fegyelemezni, de szem előtt tartandó, hogy a tanító ezzel a lelki tulajdonsággal vissza ne éljen és szeretet nélkül való s erőszakos viselkedésével szolgálai félelmet ne csöpögtessen beléjük; ennek veszedelmes következményei lehetnek. Nemcsak a tanulástól veszi el a kedvet és megingatja a tanuló szükséges bizalmát tanítójával szemben, hanem gyakran örök életükre tönkre teszi őket, amennyiben ezáltal gyanakvókká, emberkerülőkké lesznek és ha ez szokásukká válik, képtelenek arra, hogy valami derék munkához e földön nekifoghasanak. A tanítónak a tanulók bizalmát szeretettel teljes és szíves beszédjével kell felkölténie, legyen türelmes, igen elnéző, ha tanítása nem fogott volna rajtuk azonnal. Az ilyen tanuló gyakran azáltal javul meg, ha azt, amit megtanulnia kellene és amit egyhamar nem tud felfogni, a mellette ülő tanulóval csináltatjuk meg s csak azt kívánjuk meg, hogy erre figyelmesen hallgasson. Nem haszon nélkül való, ha e félényekkel rövidesen és behatóan elképzeltetjük, hogy mitől is félnek ők.“

A *Comenius* három gyengetehetségű típusát ime *Felbiger* is felsorolja, megkülönböztetvén kóros lusta és rossz indulatú gyengetehetségű tanuló. A velük való bánásmód is a *Magna Didactica* (XVIII. fejt. 45. pontja) szerint igazodik. Nevezetesen: A tanító szólítson fel egy növendéket, kinek ugyanazt kell cselekednie, mint az előzőnek. A többiek addig hallgatnak; azután jön a harmadik, negyedik és annyiadik, amennyire ép szükség van, míg ki nem derül, hogy valamennyien felfogni, felújítani és elmondani is tudják a leckét. Itt semmi más rendet nem ajánl *Comenius*, mint azt, hogy először a tehetségesebbeket hívják föl, hogy ezáltal a gyengébbek — a példán fölbátorodva — könnyebben követhessék őket.

„r) A tanulókról, kik rosszul viselkednek.

Ami végül a rosszakat illeti, úgy e tekintetben a tanulókról sem mondhatunk mást, mint amit már fennebb az e) f)¹⁾ és g) pontokban a hülyékről és tehetetlenekről (Unfähig) említettük. A rossz viseletű tanulókkal szemben épen úgy kell eljárunk, mint azt a g) pontban a közepesekről megmondottuk. Az e fajta tanulóknál különösen azt kell figyelembe venni, hogy rosszaságukkal és a zabolátlanságukkal másokat ne rontsanak el. A szeretet megköveteli ugyan, hogy amennyire csak lehetséges, megjavítsuk őket; de ha javulás nem következik be és elegendő tapasztalat után nyilvánvalóvá lesz, hogy ez nem is remélhető, úgy nem vehető a tanítótól rossz néven, ha ezektől szabadulni igyekszik. Amíg ilyenek az iskolában vannak, ezeket elrettentő például állíthatja a többiek elé. Sohase mulassza el, valahányszor erre alkalma nyílik, őket meginteni, feddni és megbüntetni. Ha ez nem segít ezeken a szerencsétleneken, legalább hasznára lesz a többinek és jó benyomást gyakorol azokra, akik az ilyen intéseket és megrovásokat hallják. Az emberek különben is többnyire úgy teremtettek, hogy a hibákat másokon sokkal inkább veszik észre, mint önmagukon; intések és megrovások, melyeket ők is hallanak, nem gyakorolnak e rájuk mélyebb benyomást, mintha egyenest nekik szántuk volna?“

A III. rész harmadik fejezetében a büntetésekről szól.²⁾

a) Nem szabad büntetni:

1. Az értelem és emlékezet hibáit; pl. butaságot, a természetből való lassúságot vagy csekélyebb felfogó képességet.
2. A vérmérséklet hibáit.
3. Betegségből eredő hibákat.

* * *

De Felbiger elveinek hatásáról nem beszélhetünk, mert a gyógypedagógia történetének e későn felfedezett adalékai papiroson születtek, ott is haltak meg.

Mert hogy az iskolákban a kivánt osztályozást mikép és hogyan hajtották végre, szakszerűen bántak-e a növendékekkel,

¹⁾ Az f) pontot, mivel nem tartalmaz gyógypedagógiai vonatkozásokat, nem fordítottam le.

²⁾ i. m. 337. l.

arról semmit sem tudunk. Mélyebb nyomokat ezek a gyógypedagógiai elvek sem Ausztriában, sem másutt nem hagytak. Csak a következő század mutat fel nagyobb eredményeket ezen a téren, de teljesen függetlenül Felbigertől.

Felbiger gyógypedagógiai eszméit abban az időben hirdette, mikor a bécsi udvarban a híres orvos, a szabadgondolat híve, Van Swieten vezető, irányító szerepet játszott.

Van Swieten különösen sokat foglalkozott a lelki abnormitásokkal, erre önkénytelenül is ráirányították figyelmét a boszorkánypörök lelkiileg abnormis szereplői. Mária Terézia volt ép az, aki a boszorkánypöröket végre meg is szüntette. Ebben az időben élt a híres bécsi orvos *Johann Péter Frank*, ki művében „System einer vollständigen medizinischen Polizei“ rámutat arra, hogy e gyengetehetségű gyermekeknek különleges nevelésben, oktatásban kell részesülniök.

A gyakorlati gyógypedagógiának ebben az időben egyetlen alkotása csupán a II. József alapította bécsi siketnéma intézet. volt.

Mindmegannyi mozzanat, mely azzal kecsegtet, hogy a gyógypedagógia a XVIII. században élő szervezetté lesz.

De tény, hogy Mária Terézia, II. József, Van Swieten, Felbiger érezték, látták, tudták, hogy a gyengeelméjűeken segíteni kell.

A szervező kéz azonban, mely megalkothatta volna a XVIII. század gyógypedagógiáját, nem mutatkozott.

A vakok amerikai intézetei.

New-York.

Irta: **Sera Lajos.**

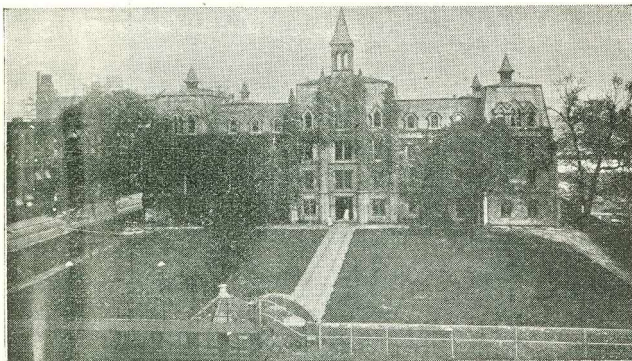
(Folytatás.)

Engedjék meg kedves olvasóim, hogy az előző lapokon közölt rövid ismertetés után elvezessem Önöket a yankeek (jenkik) gazdag hazájának nevesebb intézeteibe és ipartelepeire. Ez alkalmából Önök lesznek az európai idegenek, én pedig az amerikai barker (kikiáltó), kívül beszállanak az óceánt járó acélpalotába, beleülnek az acélsíneken rohanó kényelmes express Pulmann (Pulmen) kocsikba és felszállanak a zajnélkül járó amerikai automobilokba. A röpke szó gyorsaságával bejárjuk New-York, New-Yersey, Pennsylvania, Maryland, Ohio, Kentucky, Indiana, Mis-

souri, Illionis és Massachusett államok felhőkarcólós városait azon célból, hogy meglássuk azt a munkát, mely a tengerentúli intézetekben folyik.

New-York.

1912. április 28-án indultam el tanulmányutamra Hamburgból az „Amerika” nevű német gőzhajón az *Egyesült Államokba*. Május 10-én kezdett végre kibontakozni előttem New-York kikötője előtt egy kis szigeten álló „*Liberty enlightening the World*”, a világot beragyogó 123 méter magas szabadságszobra, melynek háttérében nemsokára megpillantottam égbe meredő felhőkarcolóival London után a világ legnagyobb városát, — New-Yorkot!

A vakok new-yorki intézetének homlokzata.

Hajónk a Hudson-folyóban köt ki, leeresztik a kolosszus hajó hidjait s megkezdődik az utasok kifelé vándorlása.

Az én szívem is összeszorult az Új-világ eme csodás kapujában. A kiszállásnál magamra maradtam. Mégegyszer visszánéztem a nagy útban megviselt „Amerikára” s azután leléptem a kicsiny Amerikáról a szilárd és diadalmasnak hirdetett szabadság földjére — Amerikába!

Én is azok közé tartoztam, kiket senki sem vár, kiket senki sem ismer az új világban. Miközben jövő sorsomon töprengtem, tétován bámultam azt a hatalmas gyűjtőtelepet, ahol kérkedik a pénz, ahol az idegen vérből milliárdok teremnek és ahol legborzalmasabb a nyomor is!

Szinte el sem akartam hinni, hogy e pokoli zsvaj sürgő-forgó örvényében lázas sietséggel mozgó emberek a társadalom

sorssajtottjainak ügyét szívükön tudják viselni s részükre fényesen berendezett intézeteket létesítenek.

Később azonban alkalmam volt meggyőződnöm, hogy a munkában megkérgesedett kezű amerikai polgárok nem álhumanizmusból, hanem finoman érző szívük egész melegével karolják fel a vakok ügyét.

Ilyen s ezekhez hasonló érzésektől áthatva indultam útnak az előttem ismeretlen bábeli világvárosban azzal a szándékkal, hogy felkeressem a vakok intézetét.

WILLIAM B. WAIT

a vakok new-yorki intézetének nagynevű igazgatója.
Igazgatóvá választott 1863. évben

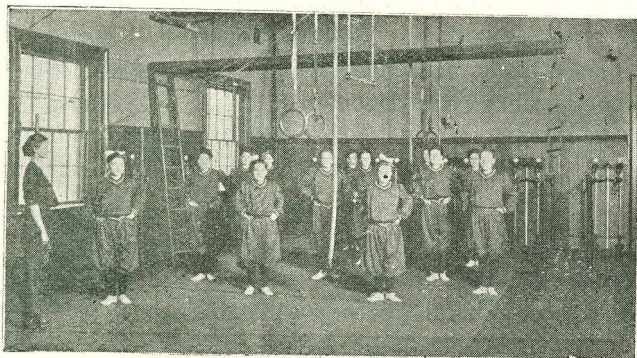
Hosszas s néha komikus torturák után végre feltaláltam azt a kilencedik Avenue 412. száma alatt.

A három emeletes intézetet minden oldalról Amerikában szokatlan kőkerítés határolja. A főkapun át fűvel benőtt üres gyepes térségen áthaladva mihamar elértem a zöld folyondárral befutott (Amerikában nagyon divatos szokás ez!) épülethez.

Csengetésemre a vak kapusnő csak akkor nyomta meg a kapu nyitására szolgáló villamos gombot, mikor nácionálém s jövetelem céljával megismerttem. Az ajtón belépve a jobbról lévő váró-helyiségbe tessékelt s egyben telefonon bejelentett az

igazgatónak. Az említett váróteremben tartózkodik a kapusnő, ki egyben a városi- és házi telefonnak kezelőnője is. Az igazgatótól nyert utasítás szerint ő adja le a kívánt számú harang-jeleket, melyeket a ház minden lakója ismer.

Alig figyeltem meg a fent elmondottakat, midőn az ajtóban megjelent *Mr. Wait*, az intézet ősz ny. igazgatója. Barátságos fogadó szavai után felvezetett irodájába, hol többek között meleg szeretettel emlékezett meg a magyarokról is. Elmesélte, hogy rajongással hallgatta 1851-ben *Kossuth Lajos* tüzes hangú beszédeit s ő volt az a szerencsés diák, ki a new-yorki tanulók által gyűjtött összeget Kossuth Lajosnak átadhatta. Elmondotta továbbá, hogy a new-yorki intézet egyike a legrégebb vakok intézetének Amerikában, mely 1831-ben létesült. Az intézetnek első igazgatója

A vak leányok tornáznak.

Mr. Russ John D. volt, aki azonban csak 2 évig maradt az intézet élén. Jelenlegi fiatal igazgatója *Mr. Everett B. Tewksbury*, ki az öreg ny. igazgatóval karöltve fáradozik a vakok ügyének előbbre vitele érdekében. Az intézetnek hagyományok és adományok útján gyűjtött alapja az elmúlt évben 556.759 dollár és 38 cent volt, melyhez hozzá kell számítanunk az ingatlanok után befolyt 37.998 dollárt és 31 centet.

Az intézet növendékeinek száma évenként körülbelül 170—180 közt ingadozik. A képzési idő megfelel a nálunk divó 8 évnek s ez alatt az idő alatt elvégezhetik a növendékek az általam már említett primary-grade-, grammer-grades- és a high-school osztályait. A tanítás a „*Regents of the University of the State of New-York*“ által kiadott szillabus (tanterv) alapján történik, mely

ugyanazt az anyagot tartalmazza, amit a látók iskoláiban tanítanak.

A new yorki intézet külterjesen nem fejlődhetett, mert a város szívében foglal helyet s ezeken a helyeken mesébe illő árakat fizetnek a telek négyszög lábáért (pl. a nem is olyan messze fekvő Tover Building négyszög lábáért 2990 koronát kellett fizetni). Ez a magyarázata annak, hogy úgy az óvó, mint a többi osztály egy épületben van összezsúfolva. Osztályai kicsinyek és eléggé sötétek. A sötétség azért oly szembetűnő, mert az amerikai házak szobái alacsonyabb méretűek, mint a miéink. Nemcsak itt, hanem a többi amerikai intézetben is a tanárok túlnyomó száma nő, kik mindnyájan college-t (koledzs) v. egyetemet végeznek. Szakképesítés nincs, mert az amerikai gyakorlatban sajátítja el azokat a kívánt fogásokat, melyekre a vakok tanításánál szüksége lesz. A tantermek padjai modernnek s nem oly hosszúak, mint a mieink. Az ülő-deszkák felhajtható rugós szerkezettel vannak ellátva. Az előrész író-deszka lapjai felfelé nyílnak s az ez alatt lévő fiókokban tartják a növendékek tanszereiket.

Az óvóba lépve kedves kép tárult szemeim elé. Egy látó óvó-néni körül ültek a földön a kíváncsi és élénk arcú vak gyermekek, akik éppen állatmeséket mondtak el. Majd a terem sarkában elhelyezett 5 méter hosszúságú s 2 méter széles ládához mentek, mely keskeny oldalfalán belül *száraz* homokkal volt megöltve. Ilyen homokládát mi is állíthatnánk az óvó társalgójába!

(Folyt. köv.)

Írás-fogalmazás.

Írta: **Istenes Károly.**

(Vége.)

A fogalmazási előgyakorlatok anyaga.

III. osztály.

(A beszédtanítással egyidejűleg).

a) A beszédtanítás anyagának másolása olyan szempontok szerint, mint az előző osztályban.

b) Írásbeli gyakorlása a következő nyelvalakoknak:

1. A többes számú birtokos-, tulajdonító- és tárgyrag,

2. Egy birtokost és több birtokot, több birtokost és egy birtokot s több birtokost és több birtokot kifejező birtokragok.

3. Helyhatározói ragok:

Hol? (n, on, en, ön; nál, nél)

Hol? (ra, re; hoz, hez, höz)

Honnan? (től, től; ról ről)

4. A melléknevek és számnevek gyakoribb ragozott alakjai.

c) Az 1—4 pont alatt felsorolt nyelvalakoknak ismert beszéd-tanítási anyagban való felismerése s adott beszéd-tanítási anyagból való kiválasztása.

d) Írásbeli kérdésre írásbeli felelet.

e) Adott minta után hasonló mondat szerkesztése.

f) Mondatszerkesztés adott kérdésekre.

g) Összefüggő jelenségek, cselekvések, tulajdonságok stb. írásbeli kifejeztetése.

h) Átváltoztatás. (A tegnapi, mai és holnapi események. Az első, második, harmadik személy viszonya. Az egyes és többes szám viszonya.)

i) A szóelválasztás gyakorlása. (Szótagolás)

j) Az írásjelek és a helyesírás folytonos gyakorlása.

k) Levélírás.

Az anyaghoz fűzött megjegyzések.

1. Hogy ismétlésekbe ne essem, e helyen csak utalni kívánok arra, hogy az a) b) c) és d) pontok alatt jelzett tételek begyakorlásánál a II. osztály anyagához fűzött megfelelő megjegyzések veendő figyelembe.

2. Az e) alatti tétel feldolgozásánál kezdetben csak hasonló mondattagokat szerkesszenek a gyermekek. Pld.

I. gyakorlat.

Pista három almát kapott.

Ernő ... vett.

Irén ... talált stb.

Az üres, illetve pontozott helyeket a gyermekek önállóan töltsék ki.

II. gyakorlat.

Tegnap nem voltam iskolában, mert beteg voltam.

..... nem voltam....., mert.....volt stb.

Amikor aztán ezen a téren bizonyos készséget szereztek már a gyermekek, akkor következhetnek a teljes mondatok. Pld.

III. gyakorlat.

A postás csomagot hozott Mariskának.

Jenő szivart vett az édes apjának.

.....

..... stb.

3. Az *f*) pontban jelzett tétel feldolgozását a következőkép vihetjük keresztül. Pld.

IV. gyakorlat.

Ki? Mit csinál?

A testvérem fest.

A mamám főz stb.

Ezt a gyakorlatot mindig több és több kérdéssel végeztessük. (Legalább 5 gyakorlat csináltatandó.)

4. A *g*) pont alatti tétel egyik legértékesebb előgyakorlata a fogalmazásnak, éppen azért ennek gyakorlása különösen szemelőtt tartandó.

Kellő előkészítés után egy — írásbeli feldolgozásra — alkalmas alkalomszerű jelenséget teremtek s a látottakat és a látottak kapcsán kelt érzéseket, kívánságokat stb. leíratom a gyermekekkel. Pld. Az asztalon rendezgetem a gyermekek füzetzeit. Rendezgetés közben egy füzet leesik. A füzetet felvettem, megmutattam nekik, hogy kié s vissza teszem az asztalra. Közben aztán arra készítetem a gyermekeket, hogy a látottakat írják le, de önállóan.

V. gyakorlat.

Leesett egy füzet. Nem az én füzetem esett le. Pista füzeté esett le. Károly felvette. Oda adta a tanár úrnak. A tanár úr vissza tette a füzetet az asztalra. A füzet ismét az asztalon van.

5. A *h*) pont alatti tétel az ígék írásbeli gyakorlását célozza. Mögötte azonban nem a száraz s élettelen ígeragozás keresendő. Éppen azért ne szavakon, hanem egész mondatokon szemléltessük az idő, személy és szám viszonyát. A főcél itt is az legyen, hogy az írást is használjuk fel az ígealakokban fellelhető törvényszerűség szemléltetésére.

6. Az *i*) *j*) és *k*) pontok alatt jelzett tételekkel kapcsolatosan nincs különösebb megjegyezni valóm.

IV. osztály.

(A beszédtanítással egyidejűleg.)

- a) A III. osztály fontosabb tételeinek fokozatos gyakorlása.
- b) Másolás az olvasókönyvből.
- c) A letárgyalt olvasmány szavainak kérdőszavai.
- d) A letárgyalt olvasmány egynemű mondattagjainak kiválasztása.
- e) A letárgyalt olvasmány írásbeli tartalmi feldolgozása.
- f) A letárgyalt olvasmány arra alkalmas szavainak más szavakkal való helyettesítése.
- g) Ismert és betanult olvasmánynak emlékezetből való leírása.
- h) Levélírás.

Az anyaghoz fűzött megjegyzések.

1. Az előző osztály anyagából különösképen a *d*), *e*), *f*) és *g*) pontok alatti tételek fokozatos gyakorlására fordítsunk nagy gondot.

A beszédtanítás minden köréből készítsenek a gyermekek a *d*) pontnak megfelelően egy-egy írásbeli dolgozatot. Ügyeljünk azonban arra, hogy a dolgozat írásbeli kérdései ne legyenek teljesen egyezők azokkal a kérdésekkel, amelyeket a beszédtanítás során láttak, illetve ismertek meg a gyermekek.

A III. osztályban megkezdett mondat szerkesztésnél (l. a III. o. *e*) és *f*) pontjait) arra ügyeljünk, hogy a mondatok az eleven beszélgetés anyagából kerüljenek ki. A *g*) pont alatti tétel (III. o.) folytatólagos gyakorlásánál arra ügyeljünk, hogy vele úgy a leírásban, mint pedig az elbeszélésben egyenlő előgyakorlatot szerezzenek a gyermekek.

2. A IV. osztály anyagának *b*) pontja nem szorul magyarázatra.

3. A *c*) pont magyarázatául álljon itt egy példa.

..... gyakorlat.

97. A tolvaj és a kutya.

Egy (hány?) tolvaj (ki?) bemászott (mit csinált?) a kerítésen (hol?). Azt (.....) gondolta (.....), hogy már mindenki (.....) alszik (.....). Csakugyan mindenki (.....) aludt (.....) már a házban (.....) stb.

Az első mondat szavainak kérdőszavait mi írjuk elő mintául.

A többi mondat szavainak kérdőszavait a gyermekek segítség nélkül találják ki s írják zárjel közé a szó után.

Hasonlóképen példával kívánom megvilágosítani a *d)*, *e)* és *f)* pontok tételeit is.

..... gyakorlat.

133. A szánkázás.

Tél van. Magas hó borítja a földet. Most is sűrűn hull a hó. Eltakarja az egész vidéket. Jó most az útmutató. Ha nem volna, akkor a kocsis nem találná meg az utat stb.

.....

A gyermekek lemásolják az egész szöveget. A lemásolt szöveg alá írom pld. ezeket a kérdéseket:

Mit? földet, vidéket, utat, stb.

Milyen? magas, jó, stb.

Mi? tél, hó, útmutató, stb.

... .. gyakorlat.

126. A betegség.

Hová ment a kis Mariska reggel?.....

Beteg volt-e amikor iskolába ment?

Mikor betegedett meg?

Mi baja volt Mariskának?

Ki küldte őt haza? stb.

A feleletet önállóan írják le a gyermekek.

..... gyakorlat.

92. Vigyázz egészségedre.

Géza és Kálmán együtt játszottak. Vidáman futottak az udvaron. A sok futkosástól azután kimelegedtek stb.

.....

Géza és Kálmán egymással játszottak. Jókedvűen szaladgáltak az udvaron. A sok szaladgálástól azután melegük lett stb.

.....

4. A *g)* és *h)* pontok szintén nem szorulnak magyarázatra.

Ezekben mutattam be a *fogalmazási előgyakorlatok* anyagát s az ahhoz fűzött megjegyzéseimet.

Most pedig a *tulajdonképeni fogalmazásról*, annak anyagáról s az anyaghoz fűzhető megjegyzésekről kívánok még megemlékezni. Előre is jelzem, hogy ezzel csak rövidesen kívánok foglalkozni részben azért, mert a tantervünkben felhalmozott anyag bő, szerintem kevés pótlásra szorul, másrészt pedig azért, mert az egyes tételek feldolgozásának mikéntje alig-alig különbözik attól az eljárástól, amit már az általános pedagógia keretében volt alkalmunk megismerni.

Éppen azért, nehogy felesleges ismétlésekbe essem, alábbiakban *csak azokat a tételeket említem fel, amelyek pótlólag még felveendők volnának az egyes osztályok (V-VIII.) tételei közé.*

V. osztály.

(Pótlás.)

a) Levélcímzések. b) Egy-egy egyszerűbb mese leírása egyszeri-kétszeri elmondás után.

1. Az intézetből kikerült siketnémák körében arról győződtem meg, hogy aránytalanul sokat vétenek a helyes címzés ellen, éppen azért ennek gyakorlása is indokolt intézeteinkben.

2. A *b)* alatt jelzett tétel természetes folyamánya az előző osztályok azon tételeinek, amelyek a mondatszerkesztést és az összefüggő jelenségek írásbeli megrögzítését célozzák. (III. osztály *e)*, *f)*, *g)*

VI. osztály.

(Pótlás.)

a) Ellennyugta. b) Bizonyítván. c) Kötelezvény. d) Nyilatkozat. e) Jelentés. f) Meghívó szerkesztés. g) Jegyzőkönyv.

VII-VIII. osztály.

(Pótlás.)

a) Szerződés. b) Végrendelet. c) Iktatókönyv vezetése. d) Pénztári könyvek (főkönyv, napló) vezetése és ellenőrzési módja. e) Költségvetés (bevétel, kiadás, mérleg).

Az itt felsorolt tételek között találunk olyanokat is, amelyek látszólag alig-alig szolgálják az annyira fontos gyakorlati főcél, de ha tekintetbe vesszük siketnémáink társadalmi helyzetét is, akkor el kell ismernünk azoknak a jogosságát is. Itt van pld. az „Iktatókönyv vezetése“, „Jegyzőkönyv“ stb. A gyakorlati életben

alig-alig veszi ezeknek hasznát a siketnéma, de a társadalmi életben mint egyesületi titkár, jegyző stb értékesítheti ebbeli tudását.

Az „Írás-fogalmazás“ tanításáról közölt eme tervezetemet azzal a gondolattal végzem, amit már bevezető soraimban is érintettem, hogy a beszédtanításnak és a fogalmazástanításnak fontos voltát egy mértékkel mérjük. Közülök egyik olyan fontos, mint a másik.

A beszéd- és értelemgyakorlatok tanításáról.

Irta: Szabó Károly.

(Folytatás.)

A beszéd- és értelemgyakorlatok tanítása szempontjából mindjárt a beiskolázás kezdetén legelső teendői lesznek a tanítónak a következők:

1. Meg kell vizsgálni a gyermek érzékszervei, azok állapotát s különösen működését.
2. Rendbe kell szedni a gyermek szemléleti köreit, azok minőségét és terjedelmét, azaz képzet s fogalom kincsét.
3. Meg kell ismerni a gyermek szóbőségét, nyelvbeli készségét, azaz: mily módon s mily mértékben tudja meglevő képzeit kifejezni, szavakba foglalni.

Ezek megállapítása után a gyermek homályos szemléleteit világosakká iparkodunk tenni, hiányos észleleteit tökéletessé tesszük, az egyes képzetcsoportokban levő hézagokat pótoljuk, a meglevő ismereteket fokozatosan szélesbítjük, végül mindezen ismeretkör kifejezésére képesítjük a gyermeket.

Az érzékszervek, ezzel kapcsolatban az alapelkitechetségek azért részesítendőek különös figyelemben, mert ez már az érző, észlelő s képzelőtehetség erejét s irányát is elárulja.

Az érzékszervek a lélek kapui. Minden ismeretnek itt kell bebocsátást találnia. Természetes tehát, minél érzékenyebb, finomabb a gy. érzékszerve, annál könnyebben (kevesebb idő alatt), annál többoldalulag, azaz tökéletesebben szerez vele és általa ismeretet a gyermek.

De az érzékszervek megvizsgálása megismertet minket azok működésének *irányával* is, vagyis ezáltal megtudjuk azon utakat,

melyen a gyermek tudáskincsét gyűjtötte, jobban mondva megismerjük, mily formában, alakban szereti gazdagítani szellemi vagyonát.

Köztudomású dolog, hogy minden gy. értelmi fejlődésének bizonyos fokán (teljesen jól fejlett normális gy.-nél körülbelül 3 éves korig, az abnormálisoknál pedig fejlettségi fokuk szerint 5—6—7 stb. éves korig) *passive* szerzi ismereteinek legnagyobb részét. Tudniillik, amit x-szer látnak, hallanak, éreznek, azokról zsenge lelkük a maga tökéletlenségével tudomást vesz. Hogy félre ne értessem, megjegyzem, midőn a kicsi gy. a gyertya lángja után kapkod, vagy lovat látva újong, tapsol stb. ismeretszerzés szempontjából *passivitás*ban van. Bár igaz, hogy e gyermeki örömeiben bizonyos ismeretszerzési motívumok vannak, azaz úgy is érzésekhez, képzetekhez jut a gy. De valójában mégis *passivitás*ban van, mert őt nem a gyertya, mint tárgy, vagy saját-ságai, hanem a láng lobogása érdekli; nem a lónak, mint állatnak megismerése tetszik neki, de annak futása, mozgása stb.

A gy. a kereplőt, vagy csörgőt, tudja Isten hány éves korában ismerné meg, ha az nem volna bizonyos cselekvéssel és neki tetsző hangzavarral összekapcsolva.

Az említett példákban a gy.-nél minden mellékes, csupán a lobogás, futás, csörgés, berregés ébreszti fel piciny figyelmét. Tehát amit ily módon tanul a gyermek, az csak járuléka bizonyos tetszését, vagy nem tetszését fölkeltő cselekménynek, mozgásnak.

Azon szellemi fogyatékos gy.-nél, ki az intelligencia azon fokán áll, mint egy 3 éven aluli gy., azért oly nehéz képzeteket keletkeztetni, mert vagy abszolút nem érdekli semmi, vagy más köti le föl-föléledő figyelmét. Vagyis kezdetben minden tanítással, kísérlettel *passive* viselkedik. Ez jellemző is a szellemi fogyatékosokra, amennyiben az ismeret bizonyos ágával szemben *passivitás*át rövidebb-hosszabb ideig, néha egész életére megtartja. Pl. némelyiket nem lehet megtanítani a betűvetésre, a másik a betűk összekapcsolására képtelen, a harmadik valóságos patagoniai, mert a 4-es számkör előtte megérthetetlenül sok. Érdekes ebben az, hogy más ismeretkörben pedig szép eredményeket mutat fel.

Ha a gy. normálisan fejlett, akkor körülbelül a 3-dik év táján ismereteit *aktív* kezdi szerezni. Minden, amit lát, ami körülötte van, amit a nagyok cselekszenek, kezdi érdekelni; ha lehet megpróbálja, vagy utánozza, vagy legalább is segíteni törekszik bizonyos dolgokban, stb.

A kis leány mindig az anyja mellett lábatlankodik, akár főz,

akár takarít, akár egyéb házi vagy más teendővel foglalkozik. Szeretne varrni, babát öltöztetni, mosni, teríteni, stb.

A kis fiú az apját lesi-várja inkább, kilopószik utána az istállóba, a ló befogásánál is ott settenkedik, sőt legfőbb vágya hajtani. De kíváncsi az apa műhelyére, hivatalára is. Meglesi a borotválkozást, a bajuszkötést; szeretné mindig tudni, hova, miért s mikor megy a papa, stb.

Körülbelül az iskoláztatási idő elközeledtével kezdenek kialakulni ama jelentőségteljes tünetek, formák, szokások, melyek az egyes gyermekek ismeretszerzésének az irányát, hogy úgy mondjam, jellemét teszik észrevehetővé nekünk.

Az egyik gy.-nek minden tetszik. Látszólag minden iránt fogékonyságot mutat. Jó kedvvel, nagy hű-hóval fog mindenhez. Azonban nyugtalan, nem tud huzamosabb ideig egy tárgynál maradni. Unalmassá válik, más munkára vágyik.

A másik csendes, nyugodt természetű. Szívesen foglalkozik mindennel. De egyszerre csak azt szereti vizsgálgatni, ami éppen érdekkörébe esik. Lassan, alig észrevehetőleg foglalkozik kis munkájával. Nem is hagyja abba, csak ha bele fárad. Nála azonban a fáradság alatt nem unottság, de szószeros értelemben fizikai vagy pszichikai fáradság értendő.

A harmadikat csak a plasztikus dolgok érdeklik. Formákban él, formákban gondolkodik. Mindent szívesen elfogad, megtanul, csak neki megfelelő módon találtassék fel. Őt egy élő állat vagy virág nem érdekli e. magáért, sőt nem is szívesen foglalkozik vele. De ha fában, vasban, agyagban, stb. szemlélheti, az gyönyörködteti és képzőleg is hat reá. Az ilyen gy.-kek a valóságot, mondhatnám fantomon át, fantom közvetítésével szeretik vizsgálni. T. i. amit lát vagy tapasztal, nem ragad meg állandóan emlékében, de ami alakító s formaérezkén keresztül szívódik fel, maradandóan s mélyen bevészódik a lelkébe. Ezek valóságos kis ácsok, lakatosok, fazekasok, stb.

Némelyik meg mindent vonalakkal, színekkel akar megörökíteni. Rajzolna, festene mindig s mindent. Őnekik köszönhetjük, hogy a fal, pad, könyv, stb. mind rajzzal ékes.

Van olyan is, aki hangokban él. Szereti a dalt, a melódiát, de zörgés, dobogás, lárma, suttogás, nesz mind-mind figyelme körébe esnek. Hangokon keresztül, hangok által szeret megrögzíteni, amit csak lehet. Van intézetünkben egy növendék, aki beszélni nem tud, éneket, melódiát azonban meglepő könnyűséggel sajátít el.

Az érzékszervek psychikai működésénél ezen erős különbségeket, éles sajátságokat az intelligentia ereje, a nemi különbség, a vérmérséklet s a veleszületett hajlandóság hozza létre.

Az érzékszervek működési irányának megismerése, legalább vázlatosan, azért szükséges, mert ez nagy tévedésektől mentheti meg a tanítót, tanárt s mert így sok eddig érthetetlen dologra világosság derül. Nevezetesen megértjük, miért áll némelyik fogyatékos gy. évekig mozdulatlanul a tudás ugyanazon fokán; miért bontakozik némely fejletlen vagy visszamaradt gy. lelke, látszólag minden különösebb hatás nélkül egyszerre rohamosan; miért mutatkoznak bizonyos anyagkörben érzékeny eltérések hol a leányok, hol a fiúk rovására. De megtudjuk azt is, miért bír némely gy. mindenről valamelyes ismerettel, alaposan azonban semmit sem tud; miért van a másiknak biztos szemlélete, igaz ugyan, hogy szűk körben. Világossá lesz az is, hogy némely gy. mely tárgykör iránt bír érdekekkel s e körben is a tárgyak mily tulajdonai kötik le huzamosabban figyelmét.

Természetes dolog, hogy az érzékszervek psychikai működését a gy. már meglevő ismeretkörén állapítjuk meg, azért ez a gy. szemléleti körének vizsgálatával karöltve, illetőleg azzal kapcsolatosan történik.

A gy. szemléleti körének, képzet szókincsének megállapítását úgy kell képzelní, hogy ezt egyszerre nem végezhetjük a gy. egész szemléleti köréből, hanem esetről-esetre tanításunk tárgya köréből. Pl. A családról lévén szó, vizsgálódásunk tárgyává tesszük legelőször, hogy van-e észlelete a gy.-nek a papáról, a mamáról, nagypapáról, nagymamáról, testvéréről, bátyáról, öcséről? Vagy van, vagy nincs. A rendes dolog az, hogy minden gy.-nél megvan egyik vagy másik képzet. Megállapítjuk tehát, kinél milyen képzeteket találtunk, de mindjárt megjegyezzük azt is, milyen fokban: biztos, határozatlan, vagy téves; megfigyeljük, pozitív ismeret-e (azaz bármikor tetszés szerint akaratlagosan feltudja-e idézni s szükség szerint felhasználni, esetleg szavakba foglalni) vagy negatív, (azaz csak akkor tud róla, ha felidézzük, de tudásával nem képes akaratlagosan rendelkezni).

E vizsgálatok útmutatást adnak nekünk arra, kinél milyen új képzeteket kell keletkeztetni, erősíteni, világosabbá tenni. De ekközben tájékozódást szerzünk arról is, mely gy. nél van meg a képzet kifejezésére szolgáló szó s mily mértékben s melyeknél hiányzik az.

Ily módon lehet csak rendbe szedni a gy. szemléleti körét,

szóbőséget s nyelvkészségét, ha mindig egy-egy kerekded kis részét tesszük vizsgálódásunk tárgyává.

E vizsgálatoknál figyelem fordítandó annak megállapítására is, hogy a gy. felfogás tekintetében, mely *typushoz* tartozik (halló, látó, tapintó).

A tanításnál ugyanis nem nélkülözhetjük a gy. felfogó típusának ismeretét. Jólehet a szemléltetésnek minden érzékre kell hatni, tehát mindenoldalunak kell lenni, mégis a gyorsabb s biztosabb ismeretnyújtásnak egyik fontos tényezője. Másrészt pedig így törekedhetünk csak eredménnyel a felfogó tehetségek elhanyagolt útjainak fejlesztésére, erősítésére. Pl. Egy látó-típusú gy.-nél nem elégszem meg azzal, hogy látás után, látás által ismerjen meg csupán valamit, hanem oda törekszem, hogy körültapintás, megfogás által, vagy hangja, zöreje után is, tehát tapintás, hallás után is biztos ismerettel bírjon az illető tárgyról.

Míg ez ismeretét többoldaluvá teszi, addig az érzékszerveit is egyenlő mértékben iparkodik működtetni s azok érzékenységét növelni.

Természetes, ezen a beszéd- és értelemgyakorlatot megelőző vizsgálatoknak a gy. érzékelő-, észlelő-, képzelő-tehetségének felébresztésén, — az érzékszervek fejlesztésén — gy.-nek vizsgálódásra, figyelemre szoktatásán, ítéletre s gondolkozásra ösztönzésén kell alapulnia.

(Folyt. köv.)

A vakok dombornyomású írásainak póstai szállításáról.

Irta: **Moskovitz Miksa.**

Hazánkban is történtek már lépések, hogy a vakok dombornyomású írásneműi részére kedvezményes póstai szállítást eszközöljenek ki. E kérelem jogossága nemcsak humanus, de méltányossági szempontból is kézenfekvő. A vakok tapintással olvasható, dombornyomású írásmódjában egy-egy könyv terjedelme sokszorosan nagyobb, mint rendes nyomásban. Mégis míg a rendes nyomású könyvek, hangjegyek s egyéb nyomtatványok nyitott szállítás mellett nagy kedvezményt élveznek, addig a vakok dombornyomású könyvei csak póstacsomagként továbbíthatók. A

vakok rendszerint szűkös anyagi viszonyok közt élnek, ennél fogva a drága póstaköltséget fedezni nem képesek. S míg viszont a látók minden községben találnak könyveket, addig a vakok — különösen hazánkban — csak egy-két központra vannak utalva. Innen kell az olvasnivalót beszerezniök. Nálunk ennek a törekvésnek eddig sikere nem volt. Nem így a német birodalomban, hol pedig a vakoknak nem egy Braille-könyvtár áll rendelkezésre és hol a vakok írásmódjaiban ez idő szerint is még mindig nagy nyomdai tevékenység folyik. Ott a nyomdai úton sokszorosított és a vakok által elég jutányosan megszerezhető szépirodalmi és népszerűbb tudományos munkák száma ezrekre megy. Nálunk azonban az irodalmi termékeknek a vakok írásmódjaira való átültetése úgyszólván kizárólag a kézzel való másolásra szorítkozik, mely munkálkodás csupán a vakok budapesti kir. tanintézetének, valamint a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület budapesti intézetének könyvtáraiban központosul. Mégis a gazdag könyvtárakkal bíró, virágzó kulturával rendelkező, nagy és hatalmas német nemzet általában anyagilag is jobb viszonyok közt élő vakjai kiváló kedvezményhez jutottak.

A német birodalmi póstahivatal államtitkára átiratban közölte a Német Nyelven Beszélő Vakok Egyesületének előljárójával, hogy a vakok által tapintással olvasható dombornyomású könyvek, levelek és mindenféle nyomtatványok, melyek alakjuknál s egyéb tulajdonságaiknál fogva a levélpóstai szállításra alkalmasak, három kgr. súlyig nyitott csomagolásban 1913. január 1-től kezdődőleg a német birodalom területén az alanti kedvezményes díjtételeket élvezik, mely díjtételek február 1-től kezdődőleg az Ausztriával (de nem Magyarországgal) való forgalomban is érvényesek:

50 grammig terjedő küldemények portója 3 pfennig, 50 grammtól 100 gramm súlyig 5 pfennig, 100 grammtól 1 kgr.-ig 10 pfennig, 1 kgr.-tól 2 kgr.-ig 20 pfennig, 2 kgr.-tól 3 kgr.-ig 30 pfennig. A küldeményeknek rendes írású vagy nyomtatású betéteket nem szabad tartalmazniok, kivéve könyvek, kiadók címeit vagy esetleg oly jegyzeteket, melyek általában a levélbeli közleménynek tárgyát nem képezik. A címzés rendes írásban eszközendő s a csomagoláson feltüntetendő, hogy „Vakok dombornyomású írásneműje.”

Kívánatos volna, hogy a vakok dombornyomású könyveinek s mindenféle írásneműinek kedvezményes póstai szállítása hazánkban is mielőbb engedélyeztessék. A kieszközlendő kedvezmény mérve lehetőleg a hazai viszonyokhoz alkalmazandó lenne s

minthogy pld. két kötet Braille-könyv súlya rendszerint nagyobb három kgr.-nál, oda kellene hatni, hogy kötetenként a portó 10 fillér legyen. Más tekintetben a német tarifa mintául szolgálhat. A Németország és Ausztria közt létrejött megállapodás mintájára, a kedvezményes portó Németországgal és Ausztriával való forgalomra is ki volna terjesztendő, mely körülmény különösen a Braille-hangjegyek tekintetében bír jelentőséggel.

HAZAI HIREK.

Szaktanácsi gyűlés. A gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa 1913. évi március hó 8-án tartott gyűlésének tárgysorozata:

1. Bejelentések.
2. Györgyfy Ákos és Szentgyörgyi Gusztáv természetrajzi munkájának bírálása.
3. A siketnémák temesvári intézete igazgatóságának a félévi osztályzatokra vonatkozó felterjesztése.
4. A siketnémák egri intézete igazgatóságának az elméleti órák díjazása iránti felterjesztése.
5. Veszprém vm. kir. tanfelügyelőségének a kerékteleki iskola gyengétehetségű tanulóinak az érdekében tett felterjesztése.
6. A siketnémákat foglalkoztató ipari tanműhely vezetőjének szünidei tiszteletdíj engedélyezése iránti kérelme.
7. A siketnémákat foglalkoztató ipari tanműhely vezetőjének a tanműhely végleges elhelyezésére vonatkozó javaslata.
8. A siketnémák szegedi intézete felügyelő-bizottságának internátus létesítése iránti felterjesztése.
9. A siketnémák szegedi intézete felügyelő-bizottságának az intézet államosítása iránti felterjesztése.
10. A kézimunka tanítónők kinevezésére vonatkozó javaslat.
11. A vakok budapesti intézete igazgatóságának néhány tornaszert beszerzése iránti felterjesztése.
12. Kecskemét kir. tanfelügyelőségének a kisegítő-iskola gondnoksága iránti felterjesztése.
13. Varga Béla kisegítő-iskolai tanító ABC-s könyve.
14. A szaktanácsi szabályzat módosítása.
15. A gyógypedagógiai encyklopédia kiadása.
16. A „Magyar Gyógypedagógia“ segélyezése.

Kinevezések. A nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium 20443/1913. sz. rendeletével kinevezte *Kubányi János*-t a brassói, *Péchy Hildegard*-ot a debreceni és *Salamon Anná*-t a kecskeméti kisegítő-iskolához.

Kisegítő-iskola Szegeden. A magyar gyermektanulmányi társaság szegedi fiókkörének f. évi március hó 9-én a városi széképület közgyűlési termében tartott értekezletén *Klug Péter* siketn. intézeti igazgató előadást tartott a „kisegítő-iskoláról”. Remélhető, hogy ezt a kezdeményezést siker koronázza és mihamar hírt hallunk a szegedi kisegítő-iskola megnyitásáról. *ém.*

IRODALMI SZEMLE.

Fürj Pál: Gyengeelméjű gyermekek emlékezete. Vértes O. József dr. szerkesztésében megjelenő „Pedagógiai Pszichológiai Könyvtár” 3. számát egyik buzgó kartársunknak: Fürj Pálnak a gyermektanulmányi társaság egyik értekezletén tartott előadása tölti be.

Örvendhetünk, hogy ezen beható tanulmányt igénylő előadás immár nyomtatásban is megjelent, mert így az élvezetes munkát azok is megismerhetik, kik annak idején távollétük miatt az értekezleten erről tudomást nem szerezhettek.

Fürj Pál tanulmánya öt fejezetben tárgyalja a „gyengeelméjű gyermekek emlékezete”-t. Az első fejezetben általánosan szól az emlékezet és az intelligencia viszonyáról. Elmondja, hogy míg régebben úgyszólván az emlékező tehetség fejlesztése volt a pedagógiának egyik főcélja, mely alapelvből kiindulva ezt a lelki képességet tartották minden ismeret alapjának, addig a modern pedagógia nem tekinti főfeladatnak a gyermeknek mindenféle, sokszor értéktelen ismeretekkel való megtömését, hanem egyformán ügyel a gyermek erőinek összehangzatos fejlesztésére. Persze a tökéletesség e téren sem éretett még el, sőt nap-nap után hallani a panaszok egész áradatát éppen a mai pedagógiai módszerek ellen. De azért, hogy a pedagógia a gyermeket közvetlen és pozitív megfigyelés tárgyává teszi, mindinkább a helyes útra tér és elérte immár azt, hogy a kísérleti lélektan fáradhatatlan művelői már sok eredménnyel derítették ki némely kérdést. Említi Ebbinghaus, Meumann, Ranschburg kísérleti adatait az emlékezet vizsgálódása tárgyában s igen érdekes következtetéseket von le belőlük.

Igy a tudomány megállapította a különböző típusokat (látási, hallási stb.). Vannak azonkívül jó szám-, szín-, szó-, adat-, alak-, stb. emlékezők.

Az ily gyermekek mindegyike különösebb figyelmet igényel oktatója részéről.

A különböző vizsgálódásokat tanulmányozva, arra a conclusióra jut Fürj, hogy az emlékezet és a gyermek általános értelmi képessége között kapcsolat van és hogy még nagyon sok tisztázni való van a kérdés körül, mert kétségtelenül előnye van két egyformán értelmes ember közül annak, kinek jó emlékező tehetsége van.

II. fejezetében a *gyengeelméjűséget jellemzi általánosan*

A gyengeelméjű gyermek már amúgy is érdekes megfigyelési alany, annál inkább az az emlékező tehetsége szempontjából. Kimeríthetetlen kísérletezési anyag kínálkozik e téren a gyermektanulmányozóknak. A gyengeelméjűséget közönségesen az értelmiség foka szerint három csoport szerint különböztetik meg: gyengetehetség (debilitás), gyengeelméjűség (imbecillitás) és hülyeség (idiotismus).

A két első csoportba az inkább befolyásolhatók és pedagógiaileg képezhetők tartoznak, az idioták pedig súlyosan elmegegyengésk és pedagógiaileg nem javíthatók. A gyengeelméjűeknek a normálisokkal együtt való tanulása a mai felfogás szerint káros úgy a normálisokra, mint a terheltekre nézve. Az ő helyük a zárt nevelőintézetekben vagy u. n. kisegítő-iskolákban van; oktatás szempontjából a *gyógypedagógia* területébe tartoznak. Az idioták számára szolgálnak a zárt ápolóintézetek.

A gyengeelméjűek érzékszervi felfogóképessége, figyelme, képzettársítása, fogalomalkotása, kedélyvilága, akarata: gyenge, ingadozó, zavaros, határozatlan.

Oka az agy kóros elváltozásaiban, fejlődésében, vagy általános betegségekből eredő agybeli zavarokban keresendő.

A III. fejezetben „*a gyengeelméjű gyermekek emlékezetének vizsgálati módszeré*”-vel foglalkozik s ismerteti a különböző módszereket.

Igy Lobsien kielii pedagógus vizsgálódásait említi, azután hosszabban tárgyalja Ranschburg u. n. Stern-féle módszerét, mely szerint színes képek látása útján vizsgálja a gyengeelméjűek emlékező tehetségét. A Ranschburg-féle szópár módszert ismertetve, a hallás útján való vizsgálódást tárgyalja tüzetesen. De az előadó nem tarja e kísérleteket teljesen elegendőnek; mivel ismételtlen előfordult esetek bizonyítják, hogy az ilyen vizsgálódások eredményeképpen kedvező ítéletet kellett alkotni a gyengeelméjű emlékezetéről s mégis a gyakorlati pedagógus a legodaadóbb fáradozás mellett sem tudott a gyermek nevelésében eredményt elérni. De áll az fordítva is. Példaképpen említi a „fecsegő típust”. A gyermek állandóan beszél és a legválasztékosabb kifejezéseket használja, anélkül azonban, hogy logikailag kapcsolat volna a beszéltekben.

A IV. fejezetben „*az egyoldalúan fejlett emlékezet*”-et teszi szóvá.

Felemlíti, hogy vannak hallási, látási típusok. Vannak akik igen fogékonyak a zene, melódia iránt s különböző ez irányú észleleteit sorolja fel. Vannak rajz-, szín- és — bár ritkábban — szám emlékezettel bírók. Az úgynevezett naptárművészek egy érdekes példányáról tesz említést, mint ki érdekes és a laikus előtt szinte megfoghatatlan emlékezőtehetségi tulajdonságokkal rendelkezik. Ezeket a képességeket mechanikus emlékezetnek nevezi és élettani alapon magyarázni kívánja. Az előadó megfigyeléseinek eredményeként ezt az emlékezőtehetséget nem találta arra alkalmasnak, hogy képzettársítási kapcsolatokat létrehozson. Értékesíteni

felhasználni tehát nem tudják emlékezetüknek e jó tulajdonságát és ebben különböznek a jó értelmű lényektől.

Az V. fejezetben az egyoldalú emlékezet két esetét mutatja be igen élvezetes módon.

Ez talán e szép tanulmányunk legérdekesebb része. A budapesti áll. gyógypedagógiai intézet két növendékén megejtett vizsgálatának eredményét adja elő igen érdekesítő módon. Elmondja, hogy az egyik fecsegő típus, a másik pedig naptárművész.

Felsorolja különös képességeiket, amelyekhez az ő tisztánlátó megjegyzéseit fűzi és ismerteti. vizsgálódási módszereit.

Körültekintő, józan felfogása, a modern pedagógus éleslátásával végzett megfigyelései révén készült tanulmánya már az előadása alkalmával úgy a gyermektanulmányi társaság részéről, valamint a nagyszámú szakemberekből és laikusokból álló hallgatóság részéről osztatlan tetszésben részesült. Most, hogy a tanulmányt újra elolvashattuk, csak igaz elismerésünknek adhatunk kifejezést az érdekes és értékes munkáért. Szolgáljon ez buzdításul arra, hogy minél előbb újra gazdagítsa a hazai pedagógiai irodalmat hasonló értékes munkával. Kj.

Magyar Siketnéma Oktatás. (XV. évf. 3. szám.) dr. Bernády György (Nagy Péter.) — Egy újabb tankönyv siketnémák számára. (Lett József). — A siketnéma-oktatásügy feladatainak nemzetközi megvitatása. (Schulmann Adolf.) — Horvátország és Szlavónia siketnéma oktatásügye. (Mayer Viktor.) — A beszédtanításról. (Kun Ernő.)

Magyar Pedagógia. (XXII. évf. 2—3. sz.) Értékelmélet és pedagógia. (Kornis Gyula.) — Latin nyelvtanításunk gyakorlatibbá tétele. (Staud János.) — A zenetanítás ügye Magyarországon. (Seprődi János) — Jendrassik Ernő theóriája a gondolkozás folyamatáról. (Szitnya Elek.) — Mesterkedő tanítás. (Szóts Gyula.) — Wundt és a neveléstan. (Lados I.)

Zeitschrift für pädag. Psychologie. (XIV. évf. 2. sz.) Az iskolai munka pszichológiája és morfológiája. (Deuchler G. dr.) Elemek a fiataloknak moralpszichológiai vizsgálataihoz. (Schaeffer M. dr.) A munkaiskolák és jelentőségük.

Zeitschrift für Kinderforschung. (XVIII. évf. 5. sz.) Pszichológiai működési hibák. (Egenberger R.) — Kísérleti kifáradási vizsgálat. (Lobsien M.) — Egy három éves gyermek szellemi fejlődése. (Prengel L.)

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Követésre méltó példák. Bizonyára a vakok tanárainak 1910-ben Wienben tartott kongresszusából kifolyólag megindított akció eredményének tekintendő az az osztrák kormányrendelet, amely az újszülöttek gennyes szemgyuladása tárgyában adatott ki.

A politikai hatóságokhoz intézett rendelet tartalma röviden a következő: Az újszülöttek gyakori szembetegségének, a vakságot előidéző blennorrhoea neonatorumnak elejét veendő, célszerűnek mutatkozik, hogy a bába az újszülötteknek szemeit közvetlenül a születés után gypot segítségével langyos vízzel jól kimossa. Ennek megtörténte után a bába csepegtető üvegecskével egy-egy csepp 10%-os protargol oldatot, vagy 1%-os ecetsavas ezüstoldatot csepegtessen a gyermek szemébe. Ez után a szem gyengén megszózott felforralt vízzel megmosandó. Utóbbinak használata azért ajánlatos, mert nem romlik, az oldat nem sűrűsödik.

Mihelyt a szemhéjak gennyos váladék mutatkozásával megdagadnak és kipirosodnak, a bába kötelessége oda hatni, hogy orvos hívassék.

A Crede-féle eljárás gyakorlati keresztülvitelét a rendelet a kerületi hatóságokra bízta. A rendelet értelmében a hatósági orvosok feladata a bábákat a bábanapokon (valószínűleg a 1/4 évi fölülvizsgálati napokon) a blennorrhoea neonatorum okai, symptomái, veszélyei és óvintézkedései felől, valamint a kezelési eljárásban, továbbá az oldatok beszerzéséről és azok eltartásának mikéntjéről alaposan kioktatni.

A bábák kötelessége állandóan romlatlan oldatról gondoskodni, miről a hatósági orvos hivatalos vizsgálat alkalmával meggyőződést szerezni tartozik.

Az összes gyakorló orvosok fölhivandók, hogy a szolgálati szabályzat értelmében a bábákat a Crede-féle eljárás tekintetében is ellenőrizték s a mulasztókat kötelességszerűen a politikai hatóságoknak följelentsék.

*

A wieni XIII. kongresszus az anyáknak szóló utasítási lapok szükségességét is kimondotta, amelyeknek kinyomtatásáról az osztrák kormány az ausztriai nyelvviszonyok miatt egyelőre eltekintet.

A salzburgi tartományi egészségügyi tanács — amely a Crede-féle eljárást már 1900-ban kötelezővé tette — olyan nyomtatvány kiadását vette tervbe, amely az anyákat a szülés előtt, alatt és után szükséges összes tanácsokkal van hivatva ellátni. Ezeket a nyomtatványokat a bábák kötelesek a terhes nőknek rendelkezésére bocsájtani.

Bár e nemescélú példák hazánk belügyminiszterét is hasonló célú rendeletek mielőbbi kibocsájtására bírnák.

*

A vaksiketek egyik intézete új otthont nyert Nowawesben, Potsdam mellett. A nagy ünnepélyességgel végbement fölszentelésnél jelen volt ő felsége a német császárné is. Ez ünnepély nagyszerűségét olvasva lehetetlen a vaksiketekről való gondoskodás terén való elmaradásunkat nem éreznem. Fájdalmasan esik látnom, hogy a fogyatékosokról való gondoskodásnak az az ága, amely hazánkban még alig-alig hogy embrió korát éli, a külföldön már hatalmas intézményre fejlődött.

Ez az új otthon a „Blindenfreund“ előadása szerint 260.000 márka költséggel épült 60 növendék számára a legújabb építészet minden egyszerűségével és kényelmével s a célszerűség minden tekintetben való mintaszerűségével.

Egyelőre 31 növendéke van ezen intézetnek. A 31 növendék közül teljesen vak és siket 16, siket és gyengélátó 12, vak és nagyot halló 1, vak és gyengetehetségű 2. Az intézet céljának megfelelően ipari műhelyekkel is el van látva.

Érdekes, hogy e házszentelés alkalmával a környékbeli siket-némák egyesületei külön ünneplésben részesültek. A siketnémák egyesületei ugyanis kisebb-nagyobb összegekkel járulnak az épület építési költségeihez, miért is az intézet vezetősége illőnek találta őket külön meghívásban részesíteni.

Kövessük Nowawes példáját és biztosítsunk emberi életet vaksiketeinknek is.

Kleitsch János.

NÖVENDÉKEINK LELKI VILÁGÁBÓL.

A budai gyógypedagógiai intézet előkészítő osztályának második csoportjában, ahol nap-nap mellett lepnek meg kis növendékeim valami új, sajátágos, az ő kis világukban alkotott definícióval, megjegyzéssel, a következő közvetlen megnyilatkozások fordultak elő.

Reggel nyolc órakor, amint belépek a tanterembe, a gyermekek felállással üdvözölnek. Minden gyermek nyugodtan áll a helyén, csak Jancsi mozog folyton és izgatottan simogatja összekócolt haját. Egyszer csak, nem bírván tovább a hallgatást, megszólal:

„Tanár úr kérem! Kivallásítottam magamat!“

„Miért kis fiam?“ kérdezem tőle.

„Én is olyan vallású vagyok, mint a tanár úr, mert nekem is fölfelé van fésülve a hajam!“ magyarázza és boldog mosollyal tologatja fölfelé szöszke haját.

Egy szemléltető órán a házi állatokról beszélgettünk. De egyszer csak kint havazni kezd. A télről, hóról, szánkázásról, csuszkalásról kezdtünk hát mesélgetni, hogyan törte ki az ő Józsi bátyja a lábát és aztán hogyan vitték el a mentők a közeli kórházba, hordágyon. Ez utóbbi fogalmat nem ismerte minden gyermek, láttam a szemükből. Lerajzoltam hirtelen a táblára, megcsináltam néhány kis vesszőből. Csaknem minden gyermek ráismert. A jó hangulat közepette Béla fölugrik:

„Én is láttam olyat tanár úr kérem, amikor Kovács Jóskát a mentők a kórházba vitték.

„Igen, igen, az hordágy volt! Mi baja volt Jóskának?“ kérdeztem tovább.

„Football volt a hasában!“ vágja ki Béla határozottan.
Igy írta le a hasvizekór tünetét.

A második óra elején történt. Valamit a tanári szobában felejtettem, amire szükségem lett volna. Le akartam tehát hozatni az osztályom kis demagógjával, Zsófiával:

„Eredj föl Zsófikám a tanári szobába, ott az asztalon meg fogod találni, hozd le!“

„Jaj! Tanár úr kérem én nem megyek!“ volt a válasz.

„Miért ne mennél?“ kérdeztem.

„Azért mert félek, hogy ha most csengetés után meglátna engem a folyosón Katona tanár úr, megharagudna és Füzesi tanár urat összekomprovitálná.“

Feri gyerek nagy előszeretettel nézi az ablakon át a kék eget. Hogy hol kalandozik ilyenkor eszeckéje, bizony bajos volna meghatározni. Egyik órán a fiukról meg a lányokról beszélgettünk. Feri csak nézi az eget. Fölszólítom:

„Ugy-e Feri, te leány vagy?!“

Föláll, flegmatikus lassúsággal rám emeli tekintetét, néz egy darabig a szemembe, egyszer csak megszólal:

„Hm! Szépen!“ és elmosolyodik.

Egy reggelre fogfájás lepette meg. A gyermekek óra előtt érdeklődtek, hogy mi a bajom?

„A fogam fáj gyerekek, de majd délutánra kihuzatom.“

Alig néhány napra rá erősen meghültem, úgy hogy alig tudtam beszélni. Amint megkezdttem reggel a tanítást, kértem a gyerekeket, hogy ma nagyon jók legyenek, mert fáj a torkom, nem tudok sokat beszélni. A kis Ilonka erre kijön a padból és megsimogat:

„Szegény tanár úr! Mért nem huzatja ki a torkát?“ És nekem ez igen jól esett.

Füzesi Árpád.

VEGYES.

Hivatalos nyugtázás. A Magyar Gyógypedagógia előfizetési díját beküldötték:

1912. évre: Lengyel Gyula Budapest 5, Varga Róbert Arad 10, Kolumbán Károly Kolozsvár 5, Lázár Pál Budapest 10 koronát.

1913. évre: Siketnémák intézete Debrecen 10, Áll. kiségitőiskola N.-Beckerek 5, a III. kerületi budapesti Miklós-utcai kiségitőiskola 10, a VI. kerületi kiségitőiskola Budapest Aréna-út 10, Báthory Károly Vác 10, a Siketnémák kaposvári intézete 10, a Siketnémák budapesti intézete 10, Csapó György Borosnejő 10, a Beszédkibák jav. szolg. áll. tanf. Budapest 10 koronát.

Kleitsch János
a kiadóhivatal vezetője
VII., István-út 95.